

Politika in naloge intelektualcev

Sperans

Med številnimi problemi, ki jih Slovenci danes rešujemo ali pa vsaj ugotavljamo spričo zagate, v kateri smo — priznajmo si — v veliki meri po lastni krivdi, je tudi problem, o katerem se malo govori, ki pa postaja vedno bolj pereč. To je problem slovenske inteligence. To vprašanje obstaja pri vseh narodih, toda redko kje v tako ostri in svojevrstni obliki kakor pri nas. Pri tem mislimo na odtrganost slovenske inteligence od osnovnih plasti slovenskega ljudstva, na njen beg od življenjske resničnosti naroda, ki se objektivno često izkaže kot direktna služba reakciji. Razmerje naše inteligence do zadnjih političnih dogodkov — zlasti decembra meseca — mora vznemiriti vsakogar, ki bi jo rad videl v neposredni službi smotrov, ki jih slovenskemu narodu v tem trenutku zastavljata stvarnost in zgodovina. Funkcija resnično narodne in ljudske inteligence ni samo v tem, da bogati kulturni zaklad naroda, marveč tudi v tem, da varuje sleherno pozitivno pridobitev preteklosti in svobodo ustvarjanja v prihodnosti. Inteligenca, ki pobegne iz boja za svobodo besede, za svobodo uveljavljanja vseh narodnih plasti, za človečnost in duhovno plemenitost, za mir in bratstvo narodov ter ras, nima več pravice, da se imenuje narodna in ljudska, kajti vse, kar je v nasprotju s temi elementarnimi načeli, je zgolj služba reakciji, ki predstavlja samo neznamen del naroda. Priznati je treba, da slovenska inteligenca prav na tej fronti ne vrši svoje dolžnosti. Pri tem se ne bomo dotikali vprašanja, kdo je kriv, da so dejstva taka. Vsekakor bodo imeli prav tisti, ki pravijo, da niso množice same po sebi odgovorne za svoje ravnanje, marveč napredna avantgarda, ki jih ni znala ali ni mogla pravilno usmeriti. Toda v pričujočem članku se ne bomo ukvarjali s to stranjo problema, temveč z vprašanjem, v kakšni smeri bi se prav za prav morala razvijati aktivnost slovenske inteligence.

Kdor poskuša pri nas pisati o razmerju izobražencev — pri tem mislimo predvsem na tisti duhovno ustvarjajoči del, ki mu navadno pravimo „kulturni delavci“ — do politike, se izpostavlja očitku, da prehaja na vulgarno temo in neznanstveno področje. Prevladuje namreč prepričanje, da politika nima nič skupnega z znanostjo, čisto v skladu s krilatico, ki pravi, da je politična pesem grda pesem. To pa je samo ena izmed pojavnih oblik nevarnega protislovja v življenju in boju slovenskega naroda, protislovja namreč, da se v trenutku, ko zahteva ves položaj slovenskega naroda v

svetu in doma osredotočenje vseh pozitivnih sil predvsem na področju praktične politike, razvija v slovenski inteligenci težnja po begu od politike.

Rekli smo, da je to samo ena od pojavnih oblik omenjenega protislovja. Ista težnja se pojavlja tudi na druge načine. Včasih se izgublja slovenska inteligenca v iluzijah, ki zbuja varljive in škodljive upe, da bo slovensko vprašanje avtomatično rešeno kot rezultat razvoja mednarodnih dogodkov, zato podcenjuje sile lastnega naroda in njihovo aktivnost. Drugič zopet jo prevzema panika spričo ofenzive reakcije, ki se danes površnemu pogledu zdi skoraj nezajezljiva. V tej paniki se porajajo razna gesla, ki ideološko izražajo taka nezdrava nastrojenja. Nekateri se zatekajo k nekemu osebnemu etosu, k nekaki hoteni izločitvi iz življenjskega toka naroda in družbe, k zgolj osebnemu merilu postopkov individua in družbenih skupin. Morda je to misel najjasneje izrazil tisti, ki je nedavno zapisal, da je tudi mesečina enakopraven svetovni nazor, če se je človek zares iskreno oklepa z dušo in srcem. Drugi se zopet oklepajo nanovo oživelega starega gesla: „Nazaj k zemlji!“ Tudi to je beg pred zamršenostjo sodobne družbe in njenih problemov, pred svinčeno moro reakcije v svet blestečih iluzij, porojenih iz neke namišljene in idealizirane preteklosti.

Vsem tem in podobnim ideologijam je skupna življenjska pasivnost, beg od stvarnosti, beg od ljudstva. O tem govori dovolj jasno že naša publicistika. Velik njen del izraža že po zunanji obliki in po jeziku značilno težnjo, da bi se oddaljila od ljudskega izraza, kakor se po vsebini umika v abstraktnost.

Ta pojav je globoko socialno utemeljen. Izraz je gospodarske, politične in duhovne zagate, v katero je zašla sodobna družba. Družbeni položaj, dejstvo namreč, da tvori nekako vmesno plast med dvema socialnima skrajnostima, sili inteligenco k stalnemu omahovanju, kar se kaže tudi v njenih duhovnih stremljenjih. Idejne oblike socialnih, gospodarskih, političnih in kulturnih stremljenj različnih socialnih plasti in razredov se ravno v duhovnem območju prepletajo. Duhovni elementi, ki se ob svojih socialnih težnjah popolnoma izključujejo — n. pr. demokratizem ljudskih plasti in fašizem finančne oligarhije — se zde v konstruiranih sistemih izobraženca skladni. Resnične ostrine družbene stvarnosti se v tem svetu izgube ali otopijo. Prav to pa tem bolj omogoča beg v abstraktnost. Dogaja se zlasti v časih, ko so socialna nasprotja najbolj zaostrena in je zato stvarna podoba sveta v največjem nasprotju z namišljeno „socialno-pacifiistično“ sliko v duhovnem svetu inteligence. Tako je tudi danes. Življenjska stvarnost je postavila le-to pred neizogibno alternativo: ali z napredkom ali z reakcijo. Na to alternativo pa inteligenca ni bila pripravljena. Odločilno je postalo ravno to, česar se je v svojem pričaranem duhovnem svetu

najbolj izogibala, namreč vsakdanji socialni boji ljudskih množic, imperialistična nasprotja, kolonialno vprašanje itd., skratka: politika. Če je včasih slovenski izobraženec mislil, da je poleg svojega znanstvenega, umetniškega ali drugačnega poklica lahko tudi še „liberalec“ ali „klerikalec“ ter je videl v tem ves svoj stik s politiko, tedaj je danes postavljen pred veliko težjo izbiro. S sodobno politično odločitvijo je zvezana usoda vsega duhovnega izživeljanja. Če n. pr. danes nemški nacionalno-socialistični ideologi odpravljajo realni znanstveni kriterij in ga nadomeščajo z občutkom, z „Gefühlo“, ki da je lasten čistim rasam, in če dobiva ideal sodobne demokracije bolj ljudsko vsebino, ki odpira kulturi nove razglede, tedaj gre pri tem že za odločitve fundamentalnega značaja, ki so zvezane z vsem človeškim življenjem. Socialno-ekonomski položaj izobraženca, pritisk konkretnih razmer in pa heterogenost ter eklekticizem v duhovnem življenju, vse to ovira tako odločitev. Zato pride do značilnega omahovanja inteligence, ki se izraža potem v abstraktnem iskanju neke nove, tretje poti, poti čistega duha, ki se je „osvobodil“ zemeljskega prahu. Praktično in stvarno pa je ta pot beg iz boja za podobo sveta. To pa je obenem pot, ki odmika inteligenco od vsakdanjih bojev ljudskih plasti in ji s tem tudi zapre dostop do živih vrelcev narodnega življenja. Od tod njena značilna odtujenost delovnim slojem in njihovemu prizadevanju, ki je značilna za sodobno življenje slovenskega naroda.

Ta „izhod“ more sicer subjektivno zadovoljiti posameznika, vprašanje pa je, če je v skladu z interesi naroda. Veličina človeškega duha ni v njegovi sposobnosti, delati abstraktne konstrukcije, temveč v tem, da pokaže v skladu z objektivnimi pogoji, s socialno-ekonomskimi in materialnimi razmerami na perspektive bodočega razvoja in na sredstva, ki so potrebna za doseg smotrov, ki si jih zastavlja narod. Onstran tega se pričinja hotena ali nehotena služba reakciji ali pa je tu pričetek — smešnega. Sodobne avtoritarne težnje in oblike n. pr. niso samo ovira napredka, temveč so v precejšnji meri tudi smešne. Bolj kakor drugod je torej treba na družbenem področju nadzirati teoretične zaključke v živi praksi in v skladnosti z družbenim napredkom. Zato ne beg v abstraktnost, temveč preizkušnja teoretičnih nazorov v politični praksi, v vsakdanjih bojih slovenskih ljudskih množic, smel poseg v razvoj stvari — to je pot, ki se nujno odpira pred slovenskim izobraženstvom.

Praktično so politični boji tisti socialni gospodarski in duhovni boji, katerih rezultat je družbeni napredek. Zato so njih oblike tem višje, čim bolj zavestno se vodijo, z drugimi besedami, čim bliže se ljudske množice seznanijo z resničnim smislom teh bojev. In narobe. Izražajo se v nizkih, nerazvitih in zaostalih oblikah, kadar se vodijo na površini, kadar so plitvi po svojih ideoloških spoznanjih, kadar ostane širokim ljudskim množicam skrito njih pravo izhodišče. V revolucionarnih razdobjih se n. pr. bistvo

političnih bojev najočitneje pokaže množicam, zato prevladajo ideje, ki se čim bolj naslanjajo na stvarnost. Napredni izobraženci so najtesneje povezani z ljudskimi množicami. Duh aktivizma prežema vso ideologijo. V razdobjih reakcije ali tako imenovanega „zatišja“ pa se smeri družbenega razvoja izgube v nešteti majhnih dogodkih, v zapleteni mreži nasprotij, ki so značilna za take čase. Na površje splavajo postranske „veličine“, plačani ljudje, vsa politična nesnaga, ki daje pečat vsakdanjim političnim bojem. Omahovanje in občutek negotovosti sta značilna pojava v ljudskih množicah in zlasti v inteligenci, ki se odmika od vsakdanjih bojev, ker največkrat niti ne vidi njih povezanosti z osnovnimi družbenimi težnjami. Samo razvita politična teorija je tedaj sposobna opozarjati narod na pravo vsebino političnih konstelacij tudi v najbolj mračnih časih. Politična teorija je, kakor je dobro dejal eden izmed vidnih političnih teoretikov, luč, ki razsvetljuje narodu pot, po kateri mora v svojo bodočnost. V politično prakso vnaša duha načelnosti, ki je prvi pogoj za razvito politično življenje slehernega naroda, zato more postati tudi osnova za vse njegovo politično delo; vrh tega pa odloča tudi o njegovi kulturi, o gospodarskem in duhovnem napredku. Samo kratkovidnost more prepuščati politično prakso politikanom in breznačelnemu prakticizmu. V tej luči se šele jasno razodene velika škoda, ki jo povzroča narodu ustvarjajoča inteligenca s svojim begom v abstraktnost in preziranjem praktične politike.

Toda, če govorimo o politični teoriji, tedaj si moramo biti na jasnem, kdo je lahko njen resnični nosilec. Tudi politična teorija spada v znanstveno področje, katere naloga je, odkrivati objektivno resnico. Nikjer pa ni teoretik tako izpostavljen subjektivnim vplivom, kakor ravno pri raziskovanju političnih problemov. Tu neposredno pritiskajo nanj različne socialne sile. Jasno pa je, da se bo politični teoretik, ki je sam bojevnik napredka, najbolj približal objektivnim dejstvom, kajti njegova subjektivna prizadevanja so v skladu z objektivno socialno resnico. In narobe: nemogoče je resnično znanstveno prizadevanje, ki izhaja iz nazora, da je trenutna politična ali socialna oblika dokončna in pomeni sama po sebi napredek. Reakcija torej ne more biti nosilec znanstvene politične teorije, ampak je lahko samo njen grobar. Že zgoraj sem navedel primer znanega „avtoritarnega“ ideologa, ki pravi, da imajo sicer drugi narodi lahko objektivno prav, ko branijo sebe, vendar ne velja nobeno objektivno spoznanje, če pravi drugače „Gefühl“, občutek „rasno čiste krvi“. Nosilci resnične znanstvene politične teorije morejo biti tedaj samo tista demokratična gibanja, ki branijo tradicijo duhovne svobode kot prvega pogoja za duhovni napredek in ki izhajajo iz najnaprednejših socialnih plasti naroda.

Slovenci smo sami najboljše potrdilo gornjih ugotovitev. Naša politična teorija je slaba, ker so bile in so tudi še danes slabe napredne, demokra-

tične sile. Diktature so položaj še poslabšale. Reakcija je poskrbela, da se je politična praksa osvobodila nadzorstva nad politično teorijo. In če drži, da brez resnično demokratične politične teorije ni resnično demokratične politične prakse, tedaj smo v tem pogledu nedvomno v izredni stiski. Breznačelni in brezperspektivni politični praktikizem prizadeva slovenskemu narodu nepopravljivo škodo v boju za demokratične nacionalne smotre.

Kadar govorimo o politični teoriji, imamo pred očmi predvsem dvoje vprašanj.

Analizo socialne in politične strukture naroda ali družbe ter opredelitev razmerja med silami reakcije in silami napredka, torej predvsem analizo objektivnega položaja.

Določanje načina političnih bojev — torej predvsem vprašanje o delovanju subjektivnega činitelja, vprašanje o ustvarjalnem delu človeškega duha v skladu z objektivnimi pogoji.

Delo v to smer je danes dolžnost slovenske inteligence. Zastavljene naloge zahtevajo temeljite proučitve in izobraženci bi storili narodu neprecenljivo uslugo, če bi s svojim teoretičnim znanjem posegli na to področje. Teoretični pretres teh vprašanj bi v veliki meri onemogočil breznačelno kramarijo, ki se često proglašča za politično akcijo slovenskega naroda. Poleg tega pa bi tudi vrnil inteligenco ljudstvu v njegovih vsakdanjih bojih.

Reševanje teh problemov se seveda ne more vršiti na kabinetni način. Če je načelna politična praksa nemogoča brez politične teorije, tedaj je prav gotovo tudi to, da ni mogoča politična teorija brez načelne politične prakse. Prva ima samo tedaj svoj smisel, če je nemudoma preizkušena v ognju vsakdanjih bojev. Jalovo je sleherno razglabljanje o smotrih in željah slovenskega naroda, če politična teorija obenem ne ugotovi tudi tega, kak o je mogoče doseči te smotre in kd o lahko vodi boj za njih realizacijo. Politična teorija ne more biti samo svetovalec. V rokah napredne in demokratične avantgarde postane in mora postati organizator in voditelj nacionalnega boja. Če se bo torej naša inteligenca lotila tudi tega področja, tedaj bo njeno teoretično delo pozitivno samo toliko, kolikor bo pripravljena ramo ob rami s slovenskim delovnim ljudstvom tudi praktično realizirati teoretične zaključke in s tem prevzeti nase tudi breme žrtev, ki so nujne v slehernem boju.